

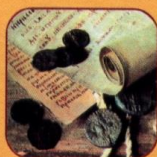
А Видавництво
АБЕТКА

Гісем О.В.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ДОВІДНИК + ТЕСТИ

Повний повторювальний курс,
підготовка до ЗНО та ДПА

УДК 947.7

ББК 63.3(4УКР)я729

Г51

Рецензенти:

Трухан О. Ф., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання ІППО Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Лоха Л. О., учитель-методист з історії, ліцей № 100 «Поділ», м. Київ, Заслужений учитель України.

*Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з історії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерство освіти і науки України
(лист ІМЗО від 12 квітня 2018 року №22.1/12-Г-218)*

Гісем О. В.

Г51 Історія України. Довідник, тестові завдання. Повний повторювальний курс, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та державної підсумкової атестації / Олександр Гісем. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2019. – 644 с.

ISBN 978-617-539-217-1.

Матеріал довідника сформовано відповідно до програми з історії України для загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої Міністерством освіти і науки України та програми зовнішнього незалежного оцінювання з історії України.

Пропонований посібник є інтегрованою розробкою, що поєднує теоретичні відомості з історії України від найдавніших часів до наших днів та систему тестових завдань, які охоплюють усі розділи шкільного курсу історії.

Кожна із запропонованих тем розпочинається хронологією подій. Основний матеріал теми поділено на пункти. Завершують висвітлення кожної теми поняття і терміни та персоналії.

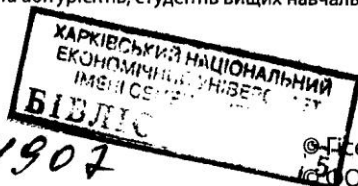
Посібник містить перелік пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва обов'язкових для розпізнавання абітурієнтами та тестові завдання до цих ілюстрацій та портрети історичних персоналій.

Для зручності користування наприкінці довідника подано алфавітний покажчик понять, термінів, персоналій, основних подій та відповіді до тестових завдань.

Для учнів шкіл, ліцеїв, гімназій та абітурієнтів, студентів вищих навчальних закладів, учителів.

УДК 947.7

ББК 63.3(4УКР)я729

© Гісем О. В., 2019

© ФОП Сисин О. В., 2019

ISBN 978-617-539-217-1

Пропонуємо вашій увазі довідник з історії України, виданий обмеженим тиражем. На даний момент посібник доопрацьовується, тому для його удосконалення запрошуємо 50 000 колектив істориків України до предметної дискусії.

Усі зауваження та пропозиції просимо надсилати на електронну abetka-gisem@i.ua

ЗМІСТ

Тема 1.	Вступ до історії України	9
1.1.	Історія України як наука. Періодизація. Джерела	9
Тема 2.	Стародавня історія України (Тема 1 (за програмою ЗНО))	11
2.1.	Первісна доба на території України	11
2.2.	Племена трипільської культури	14
2.3.	Індоевропейці	14
2.4.	Кіммерійці й таври.....	15
2.5.	Скіфи і сармати	17
2.6.	Античні міста-держави в Північному Причорномор'ї та Криму	20
2.7.	Походження слов'ян, розселення їх в Україні.....	21
2.8.	Господарство, побут, звичаї та вірування слов'ян.....	23
Тема 3.	Київська Держава (Тема 2, 3, 4 (за програмою ЗНО))	33
3.1.	Виникнення Київської держави. Київське князівство за перших князів	33
3.2.	Походження назв «Русь» та «Україна».....	36
3.3.	Київська держава за правління Олега та Ігоря.....	37
3.4.	Київська держава за правління Ольги та Святослава	39
3.5.	Володимир Великий. Запровадження християнства на Русі	41
3.6.	Київська держава за правління Ярослава Мудрого	43
3.7.	Київська держава за Ярославичів	45
3.8.	Відновлення могутності Київської держави за Володимира Мономаха та Мстислава Великого.....	47
3.9.	Політична роздробленість Київської держави	48
3.10.	Боротьба руських князівств із кочівниками	50
3.11.	Самостійні князівства на українських землях	52
3.12.	Історичне значення Русі	53
3.13.	Особливості соціально-економічного розвитку Київської держави	54
3.14.	Культура Київської держави IX-XI ст.	56
3.15.	Культура Русі-України у другій половині XI – першій половині XIII ст.	58
Тема 4.	Галицько-Волинська держава. Монгольська навала (Тема 3, 4 (за програмою ЗНО))	77
4.1.	Галицьке й Волинське князівства. Утворення Галицько-Волинської держави	77
4.2.	Галицько-Волинська держава за Данила Галицького	79
4.3.	Монгольська навала на українські землі, її наслідки	80
4.4.	Галицько-Волинська держава за наступників Данила Галицького	82
4.5.	Культура Галицько-Волинської держави	83
Тема 5.	Литовсько-руська держава. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV – першій половині XVI ст.) ...	93
5.1.	Польська експансія на українські землі в XIV–XV ст.	93
5.2.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського	95
5.3.	Українські землі у складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави. Кримське ханство	99
5.4.	Господарське життя в Україні в XIV–XV ст.	101

	5.5. Соціально-політичні процеси в Україні в XIV–XV ст.	102
	5.6. Культурне і церковне життя в другій половині XIV–XV ст.	104
Тема 6.	Українські землі у складі Речі Посполитої (друга половина XVI ст.)	114
Тема 7.	Українські землі у складі Речі Посполитої (перша половина XVII ст.)	114
	6.1. Люблінська унія 1569 р. та її вплив на долю українських земель	115
	6.2. Формування українського козацтва. Виникнення Запорозької Січі та реєстрового козацтва	116
	6.3. Політичний та військовий устрій Війська Запорозького	119
	6.4. Козацькі повстання 90-х років XVI ст.	120
	6.5. Реформаційні та контрреформаційні рухи на українських землях	122
	6.6. Берестейська церковна унія 1596 р.	123
	7.1. Походи козаків проти татар і турків. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний	124
	7.2. Козацькі рухи в Україні у 20–30-ті рр. XVII ст.	126
	7.3. Церковне життя наприкінці XVI – у першій половині XVII ст.	128
	7.4. Культура України в XVI – першій половині XVII ст.	131
Тема 8.	Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького середини XVII ст.	146
	8.1. Початок війни. Б. Хмельницький	146
	8.2. Розгортання національно-визвольної війни в 1648–1649 рр. Зборівський мир	149
	8.3. Утворення Української козацької держави	151
	8.4. Воєнно-політичні події 1650–1653 рр.	152
	8.5. Україно-московська державна угода 1654 р. Продовження війни 1654–1657 рр.	154
	8.6. Місце України в тогочасних міжнародних відносинах	157
Тема 9.	Українські землі в другій половині XVII ст.	164
	9.1. Україна за гетьманування І. Виговського. Гадяцький договір 1658 р.	165
	9.2. Гетьманство Ю. Хмельницького. Поділ українських земель на Лівобережну і Правобережну Україну	167
	9.3. Посилення впливу Московської держави на українську державну політику. Андрусівське перемир'я 1667 р.	168
	9.4. Правобережна та Лівобережна Гетьманщини в 60–80-х рр. XVII ст.	169
	9.5. Запорозька Січ у другій половині XVII ст. Кошовий отаман Іван Сірко	175
	9.6. Виникнення та розвиток Слобідської України	177
Тема 10	Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.	186
	10.1. Українська держава за гетьманування Івана Мазепи	186
	10.2. Гетьман Пилип Орлик. Конституція П. Орлика	189
	10.3. Посилення колоніальної політики Російської імперії	191
Тема 11.	Українські землі в другій половині XVIII ст.	200
	11.1. Кирило Розумовський. Ліквідація Гетьманщини	200
	11.2. Зруйнування Запорозької Січі	202
	11.3. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії у другій половині XVIII ст. Приєднання Криму до Росії	204
	11.4. Національно-визвольна та антикріпосницька боротьба в Україні в середині та в другій половині XVIII ст.	205
	11.5. Російсько-турецькі війни другої половини XVIII ст. та участь у них українських козаків	208
	11.6. Заселення та розвиток Півдня України	210
	11.7. Поділи Польщі й входження Правобережної України до складу Російської імперії	211

	11.8. Особливості і основні здобутки розвитку української культури другої половини XVII–XVIII ст.	212
Тема 12.	Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.	225
	12.1. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі Російської імперії	225
	12.2. Війна Росії з наполеонівською Францією та участь у ній українців	226
	12.3. Політичний розвиток Наддніпрянської України в 20–30 рр. XIX ст.	227
	12.4. Декабристський рух в Україні	228
	12.5. Початок національного відродження в Наддніпрянській Україні	230
	12.6. Кирило-Мефодіївське товариство – перша політична організація. Т. Шевченко	231
Тема 13.	Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.	239
	13.1. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі Австрійської імперії	239
	13.2. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II та їх вплив на розвиток західноукраїнських земель	240
	13.3. Національне відродження і піднесення національно-визвольної боротьби в Галичині в 20–30 рр. XIX ст. «Руська трійця»	241
	13.4. Події революції 1848–1849 рр. на західноукраїнських землях. Головна руська рада	244
Тема 14.	Культура України в першій половині XIX ст.	250
	14.1. Особливості розвитку і здобутки української культури першої половини XIX ст.	250
Тема 15.	Наддніпрянська Україна у другій половині XIX ст.	258
	15.1. Участь українців у Кримській війні. Оборона Севастополя	258
	15.2. Антикріпосницький рух в Україні в 50–60 рр. XIX ст. («Київська козащина», «У Таврію за волею» та ін.)	259
	15.3. Здійснення реформ 60–70-років XIX ст. в Україні	260
	15.4. Громадівський рух у Наддніпрянській Україні у 1860–1890 рр. В. Антонович, М. Драгоманов	262
	15.5. Братство «тарасівців», його роль у розвитку українського національно-визвольного руху	265
	15.6. Становлення української нації	266
	15.7. Національне гноблення в Україні в другій половині XIX ст.	268
	15.8. Народницький рух в Україні	268
	15.9. Економічний розвиток Наддніпрянської України в 60–90-х рр. XIX ст.	269
Тема 16.	Західноукраїнські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст.	278
	16.1. Народовці, радикали, москвофіли в суспільно-політичному житті західно-українських земель у другій половині XIX ст.	278
	16.2. Заснування та діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка	279
	16.3. Виникнення політичних партій в Західній Україні наприкінці XIX ст.	280
	16.4. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX ст.	281
	16.5. Трудова еміграція (міграція)	283
Тема 17.	Культура України в другій половині XIX – на початку XX ст.	289
	17.1. Розвиток культури України в другій половині XIX ст.	289
	17.2. Українська культура й духовне життя на початку XX ст.	290

Тема 18.	Наддніпрянська Україна в 1900-1914 рр.	297
	18.1. Виникнення українських політичних партій в Наддніпрянській Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.	297
	18.2. Економічний розвиток Наддніпрянської України на початку XX ст.	298
	18.3. Україна в роки першої російської революції 1905–1907 рр.	300
	18.4. Діяльність українців у I та II Державних думах	301
	18.5. Століпінська аграрна реформа в Україні та її наслідки.....	302
	18.6. Національна політика самодержавства в Україні (1907–1914 рр.). «Справа Бейліса»	304
	18.7. Український національний рух у 1907–1914 рр. у Наддніпрянській Україні ..	307
Тема 19.	Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорської імперії у 1900–1914 рр.	317
	19.1. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель на початку XX ст.	317
	19.2. Український рух на західноукраїнських землях на початку XX ст.	319
Тема 20.	Україна в Першій світовій війні	327
	20.1. Українські землі напередодні Першої світової війни. Плани воюючих держав щодо України	327
	20.2. Бойові дії на території України в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)	328
	20.3. Українські політичні партії та організації в роки Першої світової війни	329
	20.4. Бойовий шлях Українських січових стрільців (УСС)	331
Тема 21.	Українська революція	337
	21.1. Передумови і причини української революції. Утворення Української Цен- тральної ради, її політична програма	337
	21.2. Українізація армії. Створення Вільного козацтва	338
	21.3. Розвиток української революції у квітні-червні 1917 р. І Універсал	340
	21.4. II Універсал Центральної ради та його місце в історії української революції	341
	21.5. Зростання політичної боротьби в Україні в липні-жовтні 1917 р. З'їзд понево- лених народів Росії у Києві	343
	21.6. III Універсал Центральної ради і проголошення Української Народної Республіки	344
	21.7. Соціально-економічна політика Центральної ради	346
	21.8. Проголошення радянської влади в Україні. Війна радянської Росії проти УНР (кінець 1917 – початок 1918 р.). Причини поразок українських військ	347
	21.9. IV Універсал Центральної ради та його історичне значення	350
Тема 22.	Україна у боротьбі за збереження державної незалежності (1918-1921 рр.)	358
	22.1. Берестейський мирний договір УНР з державами німецько- австрійського блоку. Падіння радянської влади в Україні	358
	22.2. Гетьманський переворот 1918 р. в Україні. Внутрішня і зовнішня політика П. Скоропадського	359
	22.3. Проголошення Західно-Української Народної Республіки, її внутрішня та зовнішня політика	360
	22.4. Україна в період Директорії УНР	362
	22.5. Злука УНР і ЗУНР, її історичне значення	364
	22.6. Політика більшовиків в Україні в 1919 р. «Воєнний комунізм»	365
	22.7. Україна в другій половині 1919 р.	366
	22.8. Українське питання на Паризькій мирній конференції	368
	22.9. Радянсько-польська війна і Україна	368
	22.10. Україна на початку 1920 р.	370

22.11.	Розгром Червоною армією Врангеля та махновців	371
22.12.	Другий «зимовий похід». Припинення визвольних змагань	372
22.13.	Культура й духовне життя в Україні в 1917–1921 рр.....	373
22.14.	Історичне значення та уроки боротьби українського народу за незалежність у 1917–1921 рр.	374
Тема 23.	Українська РСР в умовах нової економічної політики (1921–1929 рр.)	384
23.1.	Особливості переходу до нової економічної політики в Україні	384
23.2.	Голод 1921–1923 рр. в Україні	386
24.3.	Входження України до складу СРСР	387
23.4.	Перебіг і наслідки українізації в 1920-ті рр.	388
23.5.	Розвиток літератури та мистецтва в Україні в 1920-ті рр.....	390
23.6.	Політика більшовиків щодо релігії та церкви в Україні в 1920-ті рр.	391
Тема 24.	Утвердження тоталітарного режиму (1929–1939 рр.).....	401
24.1.	Сталінська індустріалізація України та її соціальні наслідки	401
24.2.	Більшовицька політика колективізації та розселення України. Голодомор 1932–1933 рр., його причини та наслідки	403
24.3.	Становище культури в Україні в 1930-х рр. «Розстріляне відродження»	405
24.4.	Сталінський терор в Україні у 1930-х рр.	406
Тема 25.	Західна Україна в 1921–1939 рр.....	416
25.1.	Західноукраїнські землі під владою іноземних держав. Економічний, соціальний, політичний розвиток	416
25.2.	Створення та діяльність ОУН	419
25.3.	Проголошення незалежності Карпатської України. Окупація Закарпаття угорськими військами	421
Тема 26.	Україна під час Другої світової війни (1939–1945 рр.)	427
26.1.	Включення західноукраїнських земель до складу УРСР в 1939–1940 рр. Радянізація західних областей України	427
26.2.	Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Бойові дії на території України у 1941 р.	429
26.3.	Окупаційний режим в Україні в 1941–1944 рр.	431
26.4.	Внесок працівників тилу України в перемогу над ворогом у роки Другої світової війни	433
26.5.	Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни	434
26.6.	Звільнення України від нацистських загарбників (1943–1944 рр.). Україна на завершальному етапі Другої світової війни	435
26.7.	Втрати України в Другій світовій війні	437
Тема 27.	Україна в перші повоєнні роки (1945 – на початку 1950-х рр.).....	448
27.1.	Адміністративно-територіальні зміни України після Другої світової війни. Формування сучасної території України.....	448
27.2.	Зовнішньополітична діяльність УРСР у 1940–1950-ті рр.	450
28.3.	Відбудова господарства України після Другої світової війни	451
27.4.	Голод 1946–1947 рр., його причини, масштаби і наслідки. Демографічна ситуація. Рівень життя та побут населення у повоєнний час	452
27.5.	Радянізація західних областей України. Боротьба ОУН-УПА у другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр.	454
27.6.	Культурне життя в Україні в другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр.	458
Тема 28.	Україна в умовах десталінізації (1953–1964 рр.).....	467
28.1.	Хрущовська «відлига» та Україна	467

28.2.	Культура й духовне життя в Україні за часів хрущовської «відлиги»	470
28.3.	Дисидентський рух у 1950–1960-ті рр. в Україні	471
Тема 29.	Україна у період загострення кризи радянської системи (1965–1985 рр.)	481
29.1.	Кризові явища в соціально-економічному, політичному та культурному житті України (друга половина 1960-х – середина 1980-х рр.)	481
29.2.	Зміни в демографічному і соціальному складі населення України в 1960–1980-ті рр.	482
29.3.	Загострення екологічних проблем у 1970–1980-ті рр. Чорнобильська катастрофа та її наслідки	483
29.4.	Дисидентський рух в 1970–1980-ті рр. Українська Гельсінська спілка та її діяльність	484
Тема 30.	Розпад Радянського Союзу та відродження незалежності України (1985–1991 рр.)	491
30.1.	Перебудова й Україна	491
30.2.	«Гласність». Повернення наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. народу правди про минуле України	492
30.3.	Зростання політичної активності українського суспільства в другій половині 1980-х рр. Нові громадські об'єднання.....	493
30.4.	Декларація про державний суверенітет України та її історичне значення	495
30.5.	Здобуття Україною незалежності	496
Тема 31	Україна в умовах незалежності.....	504
31.1.	Державотворчі процеси в Україні в умовах незалежності	504
31.2.	Становлення і розвиток багатопартійної системи в Україні	506
31.3.	Конституція України – Основний Закон держави. Обставини прийняття та значення Конституції України	508
31.4.	Державна символіка України та її історичне походження	509
31.5.	Створення власної грошово-фінансової системи незалежної України	510
31.6.	Економічні проблеми незалежної України. Становище в соціальній сфері	511
31.7.	Релігія і церква в сучасній Україні	512
31.8.	Українці східної та західної діаспор. Внесок української діаспори в становлення незалежності України	514
31.9.	Зовнішня політика незалежної України в 1991–2013 рр.	516
31.10.	Політичний розвиток України (1994–1999 рр.)	518
31.11.	Політична боротьба 1999–2004 рр.	519
31.12.	Вибори Президента України 2004 р. Помаранчева революція	521
31.13.	Політичний розвиток України 2005–2010 рр.	523
31.14.	Україна в 2010–2014 рр. Революція Гідності (2013–2014 рр.).....	526
31.15.	Агресія Росії проти України.....	532
31.16.	Вибори Президента України й дострокові вибори Верховної Ради України (2014 р.). Україна на шляху реформ	539
31.17.	Характер та тенденції розвитку міжнародних відносин у сучасній Україні	542
31.18.	Науково-технічна революція і глобальні проблеми сучасності. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Досягнення України в космічній галузі	542
31.19.	Наука, освіта та культура в сучасній Україні	544
	Хронологічна таблиця.....	553
	Портрети історичних персоналій.....	562
	Перелік пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва.....	591
	Портрети історичних персоналій для візуального розпізнавання	615
	Відповіді до тестових завдань	637